



REPUBLIKA  
SLOVENIJA  
VRHOVNO  
SODIŠČE



Sklep II Ips 306/2011

**Sodišče:** Vrhovno sodišče

**Oddelek:** Civilni oddelek

**ECLI:** ECLI:SI:VSRS:2011:II.IPS.306.2011

**Evidenčna številka:** VS0014580

**Datum odločbe:** 01.12.2011

**Opravična številka II.stopnje:** VSL I Cp 4599/2010

**Področje:** CIVILNO PROCESNO PRAVO - NEPRAVDNO PRAVO

**Institut:** postulacijska sposobnost - odvzem poslovne sposobnosti - zastopanje v postopku z izrednimi pravnimi sredstvi - skrbništvo - začasno skrbništvo - udeleženci v postopku odvzema poslovne sposobnosti - delen odvzem poslovne sposobnosti - vsebina izreka sodne odločbe - konkretizacija omejitev poslovne sposobnosti

**Zveza:** ZZZDR člen 117, 178, 178/2, 187, 208, 208/2, 209, 209/2.

ZNP člen 37, 44, 52.

ZPP člen 77, 77/2, 86, 379, 379/1, 384, 384/4.

URS člen 2.

**Objava v zbirki VSRS:** CZ 2011/2012

## Jedro

Odločitev, da se posamezniku poslovna sposobnost odvzame delno brez vsaj načelne, okvirne opredelitve poslov oziroma področij, na katerih je njegova poslovna sposobnost omejena, pomeni prevelik, prekomeren poseg v njegove pravice. Sodišče mora v izreku sklepa (vsaj) okvirno določiti posle oziroma področja, na katerih poslovno omejena oseba ohranja poslovno sposobnost, ali obratno, posle oziroma področja, na katerih je posamezniku poslovna sposobnost odvzeta in jih torej brez skrbnika ne more opravljati, center za socialno delo pa nato sodno odločbo z odločbo po drugem odstavku 208. člena ZZZDR pravzaprav le dopolni oziroma konkretizira.

## Izrek

Reviziji se ugodi, sklepa sodišč druge in prve stopnje se razveljavita in se zadeva vrne sodišču prve stopnje v novo odločanje.

Odločitev o revizijskih stroških se pridrži za končno odločbo.

## Obrazložitev

1. Sodišče prve stopnje je nasprotni udeleženci s sklepom delno odvzelo poslovno sposobnost in sklenilo, da bo o stroških postopka odločilo s posebnim sklepom.
2. Sodišče druge stopnje je pritožbo nasprotne udeleženke zavrnilo in potrdilo sklep sodišča prve stopnje.
3. Zoper sklep, izdan na drugi stopnji, je nasprotna udeleženka pravočasno vložila revizijo zaradi bistvene kršitve določb pravnega postopka in zmotne uporabe materialnega prava. Navaja, da je izrek sklepa pomanjkljiv, saj bi moralo sodišče določno opredeliti, na katerem področju je nasprotni udeleženci odvzeta poslovna sposobnost. Nasprotna udeleženka je glede na izpodbijano odločitev v položaju kot mladoletnik, ki je dopolnil 15 let. Tak pravni položaj pa je v diametralnem nasprotju z izvedenskim mnenjem, saj je izvedenka pojasnila, da nasprotna udeleženka ni sposobna samostojno sklepati pravnih poslov, razen oporoke, je pa v celoti ohranila razsodnost in voljo glede njenih potreb – želja po prebivanju, koga želi imeti ob sebi in je sposobna tudi oblikovati voljo o tem, kaj bi rada nekomu podarila ter tako svojo odločitev ustrezno utemeljiti. Nasprotna udeleženka je torej ohranila sposobnost oblikovanja volje in razsoje o premikih premoženja večje vrednosti, pri manjših, vsakodnevnih razmerjih, predvsem tistih, ki se tičejo finančnega področja, pa potrebuje skrbnika. Sodišče bi moralo ob izreku, da se ji delno odvzame poslovno sposobnost, določno opredeliti, na katerih področjih življenja in delovanja lahko še svobodno funkcionira. Z odločitvijo, da se nasprotni udeleženci delno odvzame poslovna sposobnost brez določnega navajanja področij odvzema poslovne sposobnosti, je neutemeljeno poseženo v osebno svobodo nasprotne udeleženke pri odločanju o osnovnih vprašanjih njene eksistence – kraju prebivanja, zdravljenju, njenem preživljanju in njenem premoženju. Stališče sodišča druge stopnje, da je v pristojnosti centra za socialno delo, katere posle je udeleženka sposobna opravljati sama in za katere je potrebno soglasje skrbnika, je nepravilno in nezakonito. Pri delnem odvzemu poslovne sposobnosti gre za tako pomemben poseg v osebne pravice posameznika, da je edino sodišče pristojno za odločanje o tem, na katerih področjih se posamezniku odvzame poslovna sposobnost. Šele na podlagi take sodne odločbe nato center postavi skrbnika, ki mu določi obseg pooblastil. Da je sodišče pri delnem odvzemu poslovne sposobnosti dolžno določno opredeliti, na katerih področjih se posamezniku odvzame poslovna sposobnost, se je izrekla že sodna praksa (VSC Cp 1028/2003 in VSC Cp 80/2009). Predlaga, da Vrhovno sodišče sklepa sodišč druge in prve stopnje razveljavi in zadevo vrne sodišču prve stopnje v novo odločanje.
4. Revizija je bila po 375. členu Zakona o pravnem postopku (v nadaljevanju ZPP) v zvezi s 37. členom Zakona o nepravdnem postopku (v nadaljevanju ZNP) vročena predlagateljem. Ti so v dopisu sodišču predlagali, da jo Vrhovno sodišče zavrne, ker odvetnica nasprotne udeleženke nima veljavnega pooblastila za vložitev revizije. Odločba centra za socialno delo o postavitvi odvetnice kot začasne skrbnice v postopku odvzema poslovne sposobnosti obsega samo pooblastilo za zastopanje pred Okrajnim sodiščem v Ljubljani v postopku odvzema poslovne sposobnosti, ne pa za vložitev izrednih pravnih sredstev. V primeru, da je odvetnici pooblastilo podpisala nasprotna udeleženka, pa pooblastilo ni veljavno glede na pravnomočen sklep o delnem odvzemu poslovne sposobnosti.
5. Revizija je utemeljena.
6. Nasprotna udeleženka je revizijo vložila po odvetnici A. A. Ob vložitvi revizije je odvetnica predložila novo in specialno pooblastilo nasprotne udeleženke z dne 3. 5. 2011. Z odločbo Centra za socialno delo ... z dne 19. 2. 2010 je bila A. A. določena tudi za začasno skrbnico nasprotni udeleženci. V 3. točki izreka odločbe je določeno, da so njene naloge:

ščititi varovankine pravice, koristi in interese;

ščititi varovankine pravice, interese in koristi pred Okrajnim sodiščem v Ljubljani, v nepravdnem postopku zaradi odvzema poslovne sposobnosti, opr. št. N 225/2008.

7. Odločba o postavitvičasne skrbnice nasprotni udeleženci temelji na 209. členu Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (v nadaljevanju ZZZDR), po katerem mora sodišče, pri katerem se je začel postopek, da se nekomu odvzame poslovna sposobnost, to sporočiti centru za socialno delo, le-ta pa osebi, zoper katero se je začel postopek, po potrebi postavičasnega skrbnika. Za to skrbništvo se uporabljajo določbe o skrbništvu nad mladoletniki, ki so že stari petnajst let, center za socialno delo pa sme po potrebi uporabiti zanj določbe o skrbništvu nad mladoletniki, ki še niso stari petnajst let (prvi odstavek navedenega določila). V primerjavi z drugimi skrbniki je funkcijačasnega skrbnika časovno omejena. Njegova dolžnost namreč preneha, ko se postavi stalni skrbnik, ali ko postane pravnomočna odločba sodišča, da ni podlage za odvzem poslovne sposobnosti (drugi odstavek 209. člena ZZZDR, enako 5. točka izreka odločbe). Dolžnosti ter obseg pooblastil skrbnika določi center za socialno delo z odločbo (186. člen ZZZDR), sicer pa je v okviru namena skrbništva nad drugimi (polnoletnimi) osebami (drugi odstavek 178. člena ZZZDR) temeljna dolžnost skrbnika, da vestno skrbi za osebnost, pravice in koristi varovanca in skrbno upravlja njegovo premoženje (187. člen ZZZDR).

8. V postopku za odvzem poslovne sposobnosti je po določilu 46. člena ZNP udeleženec postopka tudi skrbnik osebe, kateri naj se odvzame poslovna sposobnost. Ta skrbnik lahko torej samostojno (in ne v imenu osebe, o kateri se vodi postopek) nastopa v postopku in samostojno opravlja procesna dejanja,(1) torej tudi vlaga ustrezna pravna sredstva zoper izdane odločbe sodišča. V obravnavanem primeru ječasna skrbnica revizijo vložila v imenu nasprotne udeleženke. Glede na to, da je sklep o delnem odvzemu poslovne sposobnosti pravnomočen, je nasprotna udeleženka pravdo sposobna (le) v mejah svoje poslovne sposobnosti (drugi odstavek 77. člena ZPP), konkretna odločitev pa ne daje podlage za sklepanje, da lahko nasprotna udeleženka samostojno pooblasti odvetnika za zastopanje v postopku. Vendar pa je ista odvetnica postavljena tudi začasno skrbnico, upravičenost njene postavitve in pomen njenih nalog pa sta se z delnim odvzemu poslovne sposobnosti nasprotni udeleženci pravzaprav potrdila. Zato je v postopku, kot je obravnavani, v katerem se odloča o omejitvi temeljnih človekovih pravic in svoboščin, njena dolžnost tudi zagotoviti varovancu ustrezno zastopanje, s katerim bo poskrbljeno za učinkovito varstvo njegovih pravic in interesov v postopku, s tem pa tudi zagotovljena pravica do sodnega varstva glede zakonitosti postopka in v njem izdane odločbe. Zato imačasni skrbnik pravico in dolžnost poskrbeti za zavarovanje varovančevih pravic in interesov tudi tako, da zoper v postopku izdano odločbo vložipravna sredstva kot samostojni udeleženec po 46. členu ZNP, po (pravnomočnem) odvzemu poslovne sposobnosti pa tudi v imenu nasprotnega udeleženca kot njegov zakoniti zastopnik. Tudi v odločbi o postavitvi skrbnice nasprotni udeleženci je poleg temeljne dolžnosti skrbnika navedeno, da mora „ščititi varovankine pravice, interese in koristi pred Okrajnim sodiščem v Ljubljani, v nepravdnem postopku zaradi odvzema poslovne sposobnosti, opr. št. N 225/2008.“ Ob predstavljenem temeljnem namenu skrbništva nad polnoletnimi osebami pomeni to zgolj dodaten poudarek nalog skrbnice za varstvo varovankinih pravic v tem sodnem postopku, zlasti ob upoštevanju dejstva, da je postavljenačasna skrbnica odvetnica in torej izpolnjuje zakonske zahteve za opravljanje pravnih dejanj v postopkih z izrednimi pravnimi sredstvi (ti. postulacijska sposobnost, tretji in četrti odstavek 86. člena ZPP). Povsem dobesedno razumevanje nalog skrbnice iz druge alineje 3. točke izreka odločbe centra za socialno delo, kot ga ponujajo predlagatelji, je torej napačno, njegov rezultat pa bi privedel celo v izgubo ustreznega sodnega varstva (v postopkih s pravnimi sredstvi). Revizija je torej dovoljena, saj jo je zakonita zastopnica nasprotne udeleženke vložila v okviru upravičenj, ki jih ima kot njenačasna zastopnica, obenem pa izpolnjuje zahteve po postulacijski sposobnosti v postopku z izrednimi

pravnimi sredstvi, revizija je po zakonu izrecno dovoljena (52. člen ZNP), za njeno vsebinsko obravnavanje pa so izpolnjeni tudi drugi potrebni formalni pogoji.

9. Poslovna sposobnost se opredeljuje kot sposobnost fizične osebe, da samostojno sklepa pravne posle, da sama pridobiva pravice in se sama zavezuje, skratka kot sposobnost samostojno nastopati v pravnem prometu. V našem pravnem sistemu poslovno sposobnost oseba praviloma pridobi s polnoletnostjo (117. člen ZZZDR), kar predstavlja objektivno predpostavko poslovne sposobnosti. Subjektivno predpostavko poslovne sposobnosti pa predstavlja razsodnost, to je sposobnost razumeti pomen svojega dejanja (intelektualna sestavina) in sposobnost ravnati s tako oblikovano voljo (voljna sposobnost)(2). Poslovna sposobnost se domneva. Posameznik pa je lahko zaradi določenih dejanskih vzrokov omejen v sposobnosti za samostojno odločanje ter uresničevanje in varstvo svojih pravic in interesov. Zato zakon pod določenimi pogoji dopušča odvzem ali omejitev poslovne sposobnosti. Gre za hudo omejitev človekovih pravic, saj posamezniku onemogoča, da bi se sam odločal o svojih pravicah in koristih, sam oblikoval svojo voljo ter samostojno nastopal v pravnem prometu. Pri odločanju o tem posegu je zato treba, kot pri vsaki omejitvi človekovih pravic in svoboščin, izhajati iz splošnega ustavnega načela sorazmernosti kot enega izmed načel pravne države (2. člen Ustave RS).

10. Po 44. členu ZNP sodišče v postopku za odvzem poslovne sposobnosti odloča o delnem ali popolnem odvzemu poslovne sposobnosti osebam, ki zaradi duševne bolezni, duševne zaostalosti, odvisnosti od alkohola ali mamil, ali iz drugega vzroka, ki vpliva na psihofizično stanje, niso sposobne same skrbeti zase, za svoje pravice in koristi. Če so pogoji za odvzem sposobnosti izpolnjeni, sodišče glede na stopnjo ugotovljene sposobnosti odvzame osebi poslovno sposobnost delno ali popolno (50. člen ZNP). Zakon torej predvideva (le) popoln ali delen odvzem poslovne sposobnosti. V teoriji je zastopano stališče, da razlogi za odvzem poslovne sposobnosti niso navedeni taksativno, pač pa le primeroma. Poleg duševne bolezni, zaostalosti in odvisnosti od alkohola ali mamil se kot taki razlogi navajajo tudi telesne (gluhonemost, slepota) ter značajske napake (zapravljivost, kverulantstvo), čeprav se obenem poudarja, da so te okoliščine lahko razlog za odvzem ali omejitev poslovne sposobnosti le v primeru, kadar v tolikšni meri vplivajo na človekovo psihofizično stanje, da ni sposoben sam skrbeti zase, za svoje pravice in koristi.(3) Kot so torej lahko različni razlogi, ki upravičujejo (delen) odvzem poslovne sposobnosti, so tudi sposobnosti posameznika, da samostojno sprejema razumne odločitve o svojih pravicah ter koristih lahko zelo različne in to celo v okviru istega razloga, ki je vzrok za to (ne)sposobnost.

11. Posameznik, ki mu je delno odvzeta poslovna sposobnost, je v položaju mladoletnika, ki dopolni 15 let (drugi odstavek 208. člena ZZZDR), kar pomeni, da je za veljavnost njegovih pravnih poslov potrebno soglasje skrbnika (203. člen ZZZDR), razen če center za socialno delo „po potrebi določi, katere posle sme oseba, ki ji je bila delno odvzeta poslovna sposobnost, opravljati samostojno in brez odobritve“ (drugi odstavek 208. člena ZZZDR). Praktično to pomeni, da oseba, ki ji je delno odvzeta poslovna sposobnost, center za socialno delo pa (še) ni določil poslov po drugem odstavku 208. člena ZZZDR, ne more samostojno nastopati v pravnem prometu. Takšen njen položaj pa je v nasprotju s samo odločitvijo, da se ji poslovna sposobnost odvzame le delno kot posledica zaključka, da je na določenih področjih vendarle sposobna relativno samostojnega odločanja. Zato odločitev, da se posamezniku poslovna sposobnost odvzame delno brez vsaj načelne, okvirne opredelitve poslov oziroma področij, na katerih je njegova poslovna sposobnost omejena, pomeni prevelik, prekomeren poseg v njegove pravice. Čeprav sedanja ureditev predvideva dvotirnost odločanja v sodnem in upravnem postopku, pa bi bila razlaga, da sodišče odloči o delnem odvzemu poslovne sposobnosti, center za socialno delo pa lahko nato po potrebi takšno odločitev „omili“ z opredelitvijo obsega poslov oziroma področja, na katerem lahko omejeno poslovna oseba samostojno sprejema odločitve, nesprejemljiva z vidika varstva človekovih pravic in pomembnosti odločitve, ki jo predstavlja odločba o

odvzemu poslovne sposobnosti. Vrhovno sodišče zato sodi, da odločba centra za socialno delo po drugem odstavku 208. člena ZZZDR lahko pomeni le dopolnitev (konkretizacijo) sodne odločbe o delnem odvzemu poslovne sposobnosti, sprejete v postopku, v katerem je sodišče z opredelitvijo področij življenja in delovanja, na katerih lahko posameznik svobodno funkcionira ali, izhajajoč iz domneve o popolni poslovni sposobnosti odraslih oseb, področij življenja in delovanja posameznika, na katerih ne more več samostojno delovati, zaključilo, da glede na stopnjo intelektualne in/ali voljne prizadetosti posameznika obstajajo pogoji za delen odvzem poslovne obstajajo. Že sodišče mora torej v svoji odločbi (vsaj) okvirno določiti posle oziroma področja, na katerih poslovno omejena oseba ohranja poslovno sposobnost, ali obratno, posle oziroma področja, na katerih je posamezniku poslovna sposobnost odvzeta in jih torej brez skrbnika ne more opravljati, center za socialno delo pa nato sodno odločbo z odločbo po drugem odstavku 208. člena ZZZDR pravzaprav le dopolni oziroma konkretizira. Takšno postopanje in odločitev narekuje tudi že omenjena raznoličnost obsega nesposobnosti za samostojno odločanje, odvisna ne le od vzroka, ki jo povzroča, temveč tudi od vsakega posameznika, omejitev poslovne sposobnosti pa se s tem omejuje le na obseg, v katerem posameznik ni sposoben sprejeti samostojnih razumnih odločitev. Le tako vsebinsko opredeljen delen odvzem poslovne sposobnosti upoštevač načelo sorazmernosti ne posega prekomerno v človekove pravice.(4)

12. Z navedenimi razlogi torej Vrhovno sodišče pritrjuje reviziji nasprotne udeleženke, zato ji je ugodilo in izpodbijani sklep kot tudi sklep sodišča prve stopnje razveljavilo in zadevo vrnilo sodišču prve stopnje v novo odločanje (37. člen ZNP v zvezi s četrnim odstavkom 384. člena in prvim odstavkom 379. člena ZPP).

13. V ponovljenem postopku bo moralo torej sodišče prve stopnje že v izreku sklepa o delnem odvzemu poslovne sposobnosti opredeliti, na katera področja človekovega delovanja se ta odvzem (ne) nanaša, na podlagi te odločitve pa bo nato pristojni center za socialno delo v skladu z drugim odstavkom 208. člena ZZZDR konkretno določil posle, ki jih sme oseba, ki ji je bila delno odvzeta poslovna sposobnost (nasprotna udeleženka), opravljati samostojno in brez odobritve skrbnika.

14. Odločitev o stroških revizijskega postopka temelji na določbi 37. člena ZNP v zvezi s tretjim odstavkom 165. člena ZPP.

---.---

Op. št. (1): Dragica Wedam Lukić in Ada Polajnar Pavčnik, Nepravdni postopek s komentarjem, ČZ Uradni list SRS, 1989, stran 51.

Op. št. (2): Mateja Končina Peternel, Poslovna sposobnost fizične osebe, Podjetje in delo, št. 6/2003.

Op. št. (3): Dragica Wedam Lukić in Ada Polajnar Pavčnik, Nepravdni postopek s komentarjem, ČZ Uradni list SRS, 1989, stran 49.

Op. št. (4): Obstoječa ureditev, ki predvideva le popoln ali delen odvzem poslovne sposobnosti, je ravno zato grajana kot toga in kot prevelik (prekomeren) poseg v pravice osebe, ki je sicer (vsaj omejeno) sposobna varovati svoje pravice in koristi. Zato je de lege ferenda predvidena odprava odvzema poslovne sposobnosti ter oblikovanje stopnjevitega in diferenciranega instituta skrbništva kot skrbi za odraslo osebo (samo) na tistih področjih njenega življenja oziroma (samo) pri tistih zadevah, kjer jo res potrebuje. Tak sistem naj bi v skladu z načelom sorazmernosti posega v človekove pravice posamezniku omogočal toliko pomoči, kot jo potrebuje. Tudi predlagani Družinski zakonik skrbništva ne veže več na (delni) odvzem poslovne sposobnosti.

Čeprav v prehodnih določbah ni določeno izrecno črtanje posameznih določb ZNP (npr. poglavje o podaljšanju roditeljske pravice, poglavje o odvzemu poslovne sposobnosti), pa se predvideva potreba po ustreznem korigiranju navedenega predpisa (tako Poročevalec DZ, št. 168/2009).

Barbara Novak, Civilnopravni položaj osebe z omejeno sposobnostjo za samostojno odločanje, Pravniki št. 9-12/2003.

**Datum zadnje spremembe:** 24.09.2014